

Monitor Moslimdiscriminatie

Ineke van der Valk (2015), Universiteit van Amsterdam

In dit rapport schets Ineke van der Valk een beeld van de aard en mate van discriminatie van moslims in Nederland. Daarin verwerkt ze haar recente onderzoek naar discriminatoire incidenten bij moskeeën.

De samenvatting van haar rapport bestaat uit 3 onderdelen:

- 1: Islamofobie: betekenis en uitingsvormen
- 2: Onderzoek: Moskeeën over hun ervaringen met discriminatoire agressie
- 3: Aanbevelingen

1. Islamofobie: betekenis en uitingsvormen

Het begrip islamofobie

Van Der Valk pleit voor continuering van het begrip islamofobie. Het begrip wordt steeds vaker gebruikt in wetenschappelijke, maatschappelijke en politieke discussies. Volgens de definitie van Van Der Valk verwijst islamofobie naar discriminatie van moslims en de islam, alsmede naar de denkbeelden, emoties en houdingen achter discriminatoire ideologieën en praktijken.

Beeldvorming over moslims en de islam

Opiniepeilingen die meningen over moslims en de islam peilen, wijzen steeds weer uit dat ongeveer de helft van de bevolking negatief staat tegenover moslims. Berichtgeving over internationale, controversiële gebeurtenissen rond de islam of moslims dragen bij aan een beeld van moslims als bedreiging voor de cultuur en/of de veiligheid in Nederland. Andere factoren die een rol spelen in negatieve beeldvorming over moslims zijn: gebrek aan direct contact met moslims en socialisatieprocessen door opvoeders, leeftijdsgenoten en de media.

We kunnen een aantal basistheorieën onderscheiden die de huidige beeldvorming rondom de islam mede bepalen. Eén van die theorieën gaat over de invasie van de islam binnen de grenzen van Europa; volgens deze theorie willen de moslims Europa overheersen. Een tweede theorie is dat de Europese beschaving gebaseerd is op het christendom, het humanisme en het judaïsme, met uitsluiting van de islam. In deze theorie wordt benadrukt dat de islam geen periode van Verlichting heeft gekend waarin vrijheidsrechten centraal staan, en daarom niet past binnen de Europese beschaving.

Discriminatie-ervaringen jongeren

Meer dan de helft van de jongeren met een Marokkaanse afkomst en 40% van de jongeren met een Turkse achtergrond voelen zich gediscrimineerd op basis van huidskleur, land van herkomst of culturele achtergrond. 42% van de jongeren met een moslimachtergrond voelt zich soms gediscrimineerd op basis van hun geloof. 76% van de moslimjongeren onderschrijft de stelling dat moslims minder kansen krijgen in de Nederlandse samenleving dan anderen. In 2013 rapporteerde 71% van de docenten in het middelbaar onderwijs dat zij islamofobe uitingen van leerlingen

meemaken op school. Veel docenten geven aan behoefte te hebben aan informatie en bijscholing om hier beter mee om te gaan.

Politieke discours

Geert Wilders en zijn PVV spelen een grote rol in het verspreiden van islamofobe ideeën en praktijken. De afgelopen jaren richt Wilders zich niet alleen op 'de islam' maar meer algemeen op migranten, met name Marokkanen. Tegelijkertijd nemen de overheid en politieke partijen de laatste jaren actiever stelling tegen discriminatie en islamofobie. Een belangrijk voorbeeld is dat het Kabinet medio februari 2015 aankondigde het actieprogramma tegen discriminatie te herijken.

Meldingen van moslimdiscriminatie

Het is lastig om een precies beeld te geven van etnische discriminatie en meer specifiek moslimdiscriminatie in Nederland. De meldingsbereidheid van discriminatie in Nederland is laag, die van moslims is vergeleken met veel andere groepen nog lager. Dit komt o.a. doordat zij niet op de hoogte zijn van de mogelijkheid van melden en door gebrek aan vertrouwen in het nut ervan. Bovendien zijn er onvoldoende effectieve landelijke registratiesystemen om een goed overzicht te krijgen van discriminatie-ervaringen. Hierdoor dreigt de sociale relevantie van (moslim)discriminatie te worden onderschat.

2. Onderzoek: moskeeën over hun ervaringen met discriminatoire agressie

Doel van het onderzoek

Toenemende islamofobie in Nederland gaat samen met het vaker voorkomen van geweld tegen moskeeën. In haar onderzoek probeert Van Der Valk meer informatie en inzicht te verkrijgen in de mate, aard en effecten van discriminatoire agressie en geweld tegen moskeeën. Ook onderzocht ze hoe moskeeën dit ervaren en wat hun visie is op de oorzaken en mogelijke oplossingen. Zij deed dit door middel van een survey, diepte-interviews, informele gesprekken met vertegenwoordigers en bureauresearch.

Ervaringen met incidenten

Welke ervaringen hebben de moskeeën met incidenten? 68% van de moskeeën die aan het onderzoek meededen hebben in de afgelopen tien jaar vormen van agressie en geweld meegemaakt. 64% van de moskeeën geeft aan dat zij de afgelopen tien jaar één of enkele keren het mikpunt waren van agressie, voor 26% van de moskeeën was dit één of twee keer per jaar.

De meest voorkomende incidenten zijn ruiten ingooien, brandstichting en bekladding. 85% van de moskeeën rapporteert materiële schade door het incident. 58% geeft aan dat ze er ook emotionele schade door hebben ondervonden.

Van de moskeeën die aan het onderzoek meededen, heeft maar liefst 85% melding gedaan bij de politie. De belangrijkste reden voor moskeeën om het incident niet te melden, was het idee dat het toch niet zou helpen.

22% van de respondenten geeft aan ook persoonlijke ervaringen te hebben met discriminatie, zoals belediging van vrouwen wegens het dragen van een hoofddoek.

Verklaringen

Wat is volgens de moskeeën de motivatie van de daders? 47% meent dat een algemene vijandigheid jegens moslims en de islam de belangrijkste motivatie is. En wat zijn de oorzaken van de incidenten? 76% van de respondenten wijst op negatieve berichtgeving over moslims, 74% op politieke propaganda m.b.t. moslims. 78% noemt gebrek aan kennis over moslims en islam als belangrijke factor.

Oplossingen

69% van de respondenten ziet meer informatie over de religie als belangrijke oplossing voor het probleem. Veel van hen noemen het belang van meer openheid en communicatie naar de omgeving. De beeldvorming over moslims in de media zou objectiever moeten zijn. De meerderheid van de moskeebestuurders die in het onderzoek participeerden erkent de eigen verantwoordelijkheid van moslims in het veranderen van de beeldvorming.

Aanbevelingen door moskeebestuurders

Moskeebestuurders wijzen erop dat zij serieus moeten worden genomen, en als volwaardige gesprekspartners worden betrokken bij sociaal beleid. Wanneer zich een incident voordoet, moet dit serieus worden opgepakt door deskundigen en moet er goed worden gecommuniceerd over de voortgang van hun proces.

Hoeveelheid en aard van incidenten

Voorvallen van discriminatoire agressie en geweld tegen moskeeën vinden verspreid over het land plaats. In de grote steden komen incidenten relatief minder vaak voor. Het aantal incidenten lijkt te zijn toegenomen sinds 2013, al zijn er ook de jaren daarvoor incidenten geweest, met uitschieters o.a. na de aanslagen in Amerika in 2001 en de moord op Van Gogh.

Er is weinig bekend over de daders. In gevallen die wel bekend zijn, gaat het vooral om jongeren enkele keren om daders uit extreemrechtse hoek. De kans dat een moskee mikpunt wordt van agressie heeft te maken met diens zichtbaarheid. Nieuw gebouwde moskeeën lopen meer risico.

Bagatelliserende reacties

Het valt op dat de overheid en politie dikwijls benadrukken dat het om een incident gaat en ontkennen dat het een structureel probleem is met een discriminatoir karakter. Zij neigen de incidenten in een algemener kader te plaatsen, gericht op gebouwen of als een individueel probleem van een ontspoorde burger. Op die manier worden de voorvallen gebagatelliseerd en gedepolitiseerd. Opmerkelijk is dat ook moskeebesturen regelmatig meegaan in deze bagatelliserende interpretaties. Vaak heeft dit te maken met het idee dat berichtgeving in de media juist een aanzuigende werking op vandalisme kan hebben. Overigens zijn er ook veel gevallen waarin bestuurders, politie en justitie een voorval wel degelijk serieus nemen.

3. Aanbevelingen

Hoe kunnen we adequaat reageren op discriminatoire agressie en geweld jegens moslims en hoe kunnen we dergelijke incidenten voorkomen? Van Der Valk doet diverse aanbevelingen, waaronder:

- Lokale en landelijke overheden en de samenleving als geheel dienen discriminatoire agressie en geweld tegen moslims op te vatten voor wat ze zijn: aantasting van het recht op vrijheid van godsdienst en schending van het antidiscriminatiebeginsel.
- Overheden dienen zich expliciet uit te spreken tegen stemmingmakerij tegen moslims;
- De overheid dient zich in te zetten voor betere, eenduidige registratie, adequate afhandeling van aangiftes/meldingen, betere opsporing en vervolging van daders en verbetering van de communicatie over deze processen met moskeebestuurders.
- Sociale rechtvaardigheid dient een criterium te zijn in het werken aan sociaal beleid. Dat impliceert gelijke rechten en kansen voor leden van alle sociale groepen, en de afwezigheid van discriminatie. Wettelijke maatregelen om discriminatie tegen te gaan kunnen versterkt worden.
- De neiging tot stereotypering is eigen aan de mens. Vooroordelen en onrechtvaardigheid worden gevoed als ze niet actief worden tegengegaan. Daarom moeten mensen worden opgevoed en getraind in de omgang met deze neiging.
- Antidiscriminatiebureaus kunnen Marokkaanse en Turkse Nederlanders, moslims en moskeeën beter informeren over nut, noodzaak en procedures van melden en aangifte doen.
- Moskeeën dienen hun onderlinge coördinatie en samenwerking te versterken.
- Moskeeën kunnen via voorlichtingen en dialogen communiceren wat de religie voor de gelovigen betekent.
- Moskeeën kunnen samenwerkingsverbanden aangaan met vertegenwoordigers van andere religies, maar ook met buurtcomités en lokale bewonersorganisaties.
- Moskeeën kunnen structureel overleg voeren met bestuurders, ambtenaren en politici, o.a. op de terreinen veiligheid, welzijn en onderwijs.
- Het is van belang dat moskeeën deelnemen aan het bredere maatschappelijke debat over oorzaken en gevolgen van islamitisch terrorisme. Niet omdat zij medeverantwoordelijk zijn voor het probleem, maar omdat het van grote waarde is als zij samen met anderen medeverantwoordelijkheid opnemen voor de oplossing ervan.